

TYÖHIS

Työelämävalmiudet ja työhön valmentautuminen

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

TYÖHIS

Työelämävalmiudet ja työhön valmentautuminen

Työryhmä

Kirsi Frilander
Siru Helama
Tapio Immonen
Eila Jäntti
Marjo Juuti-Tavi
Kati Karjalainen
Satu Kollanus
Leila Peiponen
Paula Roukala
Anne Ruotsalainen
Anja Saarinen
Maija Savolainen
Liisa Turtiainen
Harri Vartiainen

Julkaisija

Itä-Suomen yliopisto, Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate

Taitto ja ulkoasu

Erja Hirvonen, Kopijyvä Oy

Paino

Juvenes Print Oy
Tampere 2011

TYÖHIS-materiaalia voi tilata osoitteesta:

aducate-julkaisut@uef.fi

tai

Itä-Suomen yliopisto
Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate
PL 111
80101 Joensuu

TYÖHIS-materiaali on ladattavissa ilmaiseksi pdf-muodossa osoitteessa
<http://tkk.joensuu.fi/vava2>

Materiaali on tuotettu osana Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden kehittäminen -hanketta (VAVA II, 1.3.2008–30.6.2011). Hanketta rahoittavat Itä-Suomen ELY-keskukset ja Euroopan sosiaalirahasto ja sitä hallinnoi Itä-Suomen yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate.

Muita VAVA II -hankkeessa tuotettuja materiaaleja:

Arkielämäntaitoni (kansio)
ARKIS (vihko)
Arviointiohje ja lomakkeen käyttö (vihko)
Astianpesukoneen käyttöohje (vihko tai laminoidut ohjekuvat)
ELIAS – Elinikäinen oppiminen arjen sisältönä oppimiskokonaisuus (2 kansiota)
HARKIS (vihko)
Koulusta työhön. Minun siirtymätilanteiden suunnitelmani. (kansio, 2. uudistettu painos)
Kuvallisia ruoka- ja leivontaohjeita (2 kansiota)
MOKKI – Minun Oma KalenteriKirjani (kierrevihko, 2.uudistettu versio)
Minun opiskelukansioni (kansio, 2. uudistettu painos)
Osaamispassi (moniste)
Tunnetaitopeli (lautapeli)
Työn monet polut (DVD ja opasvihko)
Valmentavaa koulutusta etäopetuksena (vihko)

Lisätietoa muusta materiaalista: <http://tkk.joensuu.fi/vava2>

Sisältö

1	Työstä, sen arvoista ja etiikasta	5
2	Mikä on TYÖHIS?	5
3	Työelämävalmiuksien ja työhön valmentautumisen sisällöt ja toteutus	6
4	Liitteet	9

1 Työstä, sen arvoista ja etiikasta

Työ ja tavoitteellinen toiminta jäsentävät arkielämää, ovat tärkeitä itsetunnolle ja itsearvostukselle sekä antavat mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja uusien asioiden oppimiseen. Parhaimmillaan työ on itsensä toteuttamista ja luovuutta. Sen kautta sitoudutaan ja sosiaalistutaan yhteisöjen jäseneksi. Työ on myös keskeinen aikuisuuteen liittyvä tekijä.

Työ laajassa merkityksessä tarkoittaa sosiaalisesti mielekästä toimintaa, jossa ihminen voi käyttää, ylläpitää ja kehittää kykyjään. Palkka on tärkeä työstä saatava arvo, mutta työ tyydyttää myös ihmisen sosiaalisia ja itsensä toteuttamiseen liittyviä tarpeita. Työllä on merkittävä vaikutus ihmisen materiaaliseen ja henkiseen hyvinvointiin. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija on työkykyinen, kun työ on mitoitettu hänen taitoihin, edellytyksiin ja kiinnostukseen. Hänelle tulee järjestää riittävä opastus työhöntulovaiheessa sekä tarvittava tuki ja ohjaus työssä ollessa.

Nykyään nuorille räätälöidään hyvin yksilöllisiä ratkaisuja, jotta he eivät syrjäytyisi työelämästä. Työmarkkinoilla tarvitaan muutoksia erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllisyyden lisäämiseksi. Hyvät käytännöt työllistymisessä voidaan jakaa vajaakuntoisia ja vammaisia henkilöitä aktivoiviin toimenpiteisiin sekä heille tarkoitettujen palvelujen ja palvelujärjestelmien kehittämiseen osallisuutta ja itsemnäisyyttä edistäen.

2 Mikä on TYÖHIS?

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen yksi keskeinen sisältö on työelämävalmiuksien harjoittelu ja työelämään valmentautuminen. Koulutuksen tarkoituksena on tarjota opiskelijoille lisää valmiuksia, mahdollisuuksia ja edellytyksiä työhön ja itsenäiseen elämään. Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija pystyy mahdollisuuksiensa mukaan osallistumaan työelämään itsenäisesti tai tuetussa työyhteisössä (Erlaisia työ- ja päivätoiminnanmuotoja, LIITE 1).

TYÖHIS - Työelämävalmiudet ja työhön valmentautuminen on sovellus Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa 2010 opetussuunnitelman osiosta Valmentava II, Työelämävalmiudet. Erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijoilla tarkoitetaan tässä oppaassa laaja-alaista ja jatkuvaa erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä.

TYÖHIS on tarkoitettu oppilaitosten opettajien ja ohjaajien sekä opiskelijan kodin (esimerkiksi asumisyksikön, asuntolan tai lapsuudenkodin) ja työelämään valmentautumispaikkojen eri toimijoiden yhteistyön välineeksi. Opiskelijan onnistunut työhön valmentautuminen vaatii tiivistä yhteistyötä, jotta opiskelijan toiveet ja työelämän odotukset sekä ohjaaminen kohtaavat. TYÖHIKSEN avulla opetussuunnitelman sisältö tulee tutuksi myös oppilaitoksen ulkopuolisille yhteistyötahoille. TYÖHIKSEN ja siihen liittyvien materiaalien avulla voidaan esitellä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistymistä laajemminkin esimerkiksi työnantajille.

TYÖHIKSEN kanssa voidaan käyttää seuraavia VAVA II-hankkeessa tuotettuja materiaaleja:

MINUN TYÖHIS (Työelämään valmentautumissuunnitelma), johon kirjataan TYÖHIKSEN opetussisältöjen mukaisesti kunkin opiskelijan henkilökohtainen lähtötilanne ja tavoitteet työhön valmentautumisen eri sisältöalueilla. MINUN TYÖHISTÄ päivitetään säännöllisin väliajoin koulutuksen edetessä ja sitä voidaan käyttää yhteistyön välineenä opiskelijan lähiverkoston ja työelämään valmentautumispaikkojen kanssa.

KOULUSTA TYÖHÖN – Minun siirtymätilanteiden suunnitelmani kansio, josta löytyy tehtäviä ja lomakkeita opiskelijan työuran suunnitteluun työssä ja päivätoiminnassa, taitojen kartoitukseen ja sopimuslomakkeita työharjoitteluun sekä työharjoittelun arviointiin.

MINUN OPISKELUKANSIONI, josta löytyy tietoa työelämävalmiuksien opiskelun suunnittelusta ja ideoita arviointiin.

TYÖN MONET POLUT - Kehitysvammaisten ihmisten työllistyminen (DVD)

3 Työelämävalmiuksien ja työhön valmentautumisen sisällöt ja toteutus

Valmentava II -koulutuksen alkuvaiheissa painottuu opiskelijan työelämävalmiuksien opiskelu. Tähän sisältyy myös vahvuuksien ja tuen tarpeen kartoittaminen. Opintojen edetessä opiskelija hankkii lisää tietoa työelämästä, löytää sopivan tavan osallistua työelämään ja valmentautuu toimimaan työyhteisön jäsenenä. Yhteistyö opiskelijan, koulun, kodin, kotikunnan ja muun tukiverkoston kanssa on tärkeää. Valmentava II -koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija löytää työn ja toimeentulon, asumisen, vapaa-ajan, sosiaalisten suhteiden ja kuntoutumisen osalta kokonaisvaltaisen ratkaisun hyvään elämään.

Työelämään valmentautuessaan opiskelija tutustuu erilaisiin työtoimintoihin. Hän löytää omien edellytystensä mukaisia työtehtäviä, tapoja tehdä työtä sekä itselleen soveltuvan työpaikan. Opiskelija työskentelee aidossa työympäristössä hyödyntäen monipuolisesti käytännöllistä opetusta ja ohjausta työtehtävien suorittamisessa. Opiskelija toimii työyhteisön toimintaohjeiden mukaisesti.

Opiskelijan tavoitteena on

- hankkia käytännön työkokemusta työpaikalla
- tutustua ja harjaantua tekemään edellytystensä mukaisia työtehtäviä
- löytää oma tapansa tehdä työtä
- harjaantua toimimaan työyhteisön jäsenenä
- tutustua työpaikan sääntöihin ja niiden noudattamiseen
- tutustua työhön liittyviin turvallisuussääntöihin ja niiden noudattamiseen
- tunnistaa vahvat puolensa, omat rajansa ja tuen tarpeensa

Opiskelijan aloitettua työelämään valmentautumisen työpaikalla hänet perehdytetään työpaikan käytäntöihin. Opiskelijalle nimetään vastuuhjaaja, joka huolehtii perehdyttämisestä. Opiskelijan taitoja arvioidaan jakson alussa. Vastuuhjaaja asettaa tavoitteet yhdessä opiskelijan kanssa. Jakson lopussa arvioidaan sitä, miten tavoitteisiin on päästy.

Työelämään valmentautuminen voi toteutua kolmen eri vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa opiskelija harjoittelee työn tekemistä omassa oppilaitoksessa ja lähiympäristössä. Hän harjoittelee yksittäisiä työn tekemisen vaiheita runsaasti. Toisessa vaiheessa opiskelija työskentelee kykyjensä mukaan asumisyksikössä tai laajentaa työtehtäviä oppilaitoksen sisällä. Kolmannessa vaiheessa opiskelijan työelämään valmentautumispaikat ovat oppilaitoksen ulkopuolella aidoissa työympäristöissä. Oppilaitoksen ulkopuolisia harjoittelupaikkoja voivat olla muun muassa kaupat, pesulat, asumisyksiköt, kiinteistöhuolto, siivoustoimi.

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa on esitetty työelämävalmiuksien ja työhön valmentautumisen opetussisältöjä jaoteltuna viiteen sisältöalueeseen, jotka ovat valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisia. Viittä sisältöaluetta opiskellaan vaiheittain tavoitteiden mukaisesti opiskeluvuosien edetessä. Taulukon tavoitteista muokatut yksilölliset tavoitteet kirjataan opiskelijan MINUN TYÖHIKSEEN. Työelämään valmentautumisen sisällöt, laajuus ja oppimisympäristöt suunnitellaan aina opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden mukaisesti. Opiskelijan edistymistä verrataan ensisijaisesti hänen omaan kehittymiseensä. Jokaisen opiskelijan pitkän aikavälin tavoitteena on löytää oma tapansa, paikansa ja aikansa tehdä työtä.

Työelämävalmiuksien ja työhön valmentautumisen sisällöt ja tavoitteet

Sisältö	Tavoite
1. Minä työntekijänä	<ul style="list-style-type: none"> • työn merkityksen ja työntekijän roolin ymmärtäminen elämänsäkaareissa • taitojen kartoitus verkoston tuella • oman työn itsearviointi • omien rajojen, vahvojen puolien sekä tuen tarpeen tunnistaminen työssä • työstä saadun palkan/työosuusrahan ymmärtäminen
2. Työyhteisön säännöt ja jäsenyys	<ul style="list-style-type: none"> • työyhteisössä hyväksytyjen käyttäytymistapojen tunteminen ja noudattaminen esimerkiksi tervehtiminen ja hyvästeleminen • työelämän muiden pelisääntöjen tunteminen esimerkiksi työvälineistä ja työtehtävistä huolehtiminen, työn loppuunsaattaminen • omien edellytysten mukaisesti työpaikkaruokailusta selviytyminen • työvaatteiden pukeminen ja niistä huolehtiminen • työaikojen ymmärtäminen ja niiden noudattaminen • työssä pidettävien taukojen merkityksen ymmärtäminen
3. Työturvallisuus	<ul style="list-style-type: none"> • avun pyytäminen ja tarjoaminen • työhygienian ymmärtäminen ja sen mukaisesti toimiminen esimerkiksi selkohygieneiapassi • vaarallisten aineiden symbolien tunnistaminen • turvallisten työvaatteiden valitseminen • äänten ja melun haittavaikutusten ymmärtäminen • ensiavun alkeiden osaaminen esimerkiksi selkoensiapukurssi • riittävän ohjauksen ja valvonnan vaatiminen työpaikalla
4. Erilaisiin työtapoihin tutustuminen	<ul style="list-style-type: none"> • eri ammatteihin ja koulutusaloihin tutustuminen • opinto- ja tutustumiskäynnit eri työpaikoilla • erilaisten ja uusien työtehtävien kokeilu • omien edellytysten mukaisten työtehtävien ja -menetelmien löytäminen • yksilöllisten työmenetelmien ja -vaiheiden mallintaminen, vaiheistus ja harjoittelu
5. Työssä oppiminen	<ul style="list-style-type: none"> • työtoimintaan osallistuminen koulussa omassa ryhmässä • aidossa asumis- ja työympäristössä työskenteleminen • opittujen taitojen käyttäminen työ- tai päivätoiminnassa • työ- tai päivätoimintaan saattaen vaihtaan siirtyminen

ERILAISIA TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINNAN MUOTOJA

Tuetussa työllistymisessä on kyse työsuhteisesta palkkatyöstä tavallisella työpaikalla. Työhönvalmentaja on tukemassa työntekijää, työnantajaa ja työyhteisöä kaikissa työhön liittyvissä kysymyksissä. Työnteko perustuu työnantajan ja työntekijän väliseen työsuhteeseen, jossa noudatetaan työsopimuslakia ja alan työehtosopimuksia. Työtehtävät voivat olla avustavia tehtäviä, rutiinomaisia töitä tai itsenäisiä työkokonaisuuksia. Työnkuva räätälöidään työntekijän kykyjen mukaiseksi sekä työnantajan tarpeita vastaavaksi. Työaika voi olla osa-aikaista tai kokoaikaista ja palkkaus on alan työehtosopimuksen mukainen.

Kehitysvammaisen ihmisen pääasiallinen toimeentulonlähde on työkyvyttömyyseläke. 1.3.2011 alkaen kehitysvammaisen työntekijä voi ansaita eläkkeensä lisäksi enintään 687,74 euroa kuukaudessa ilman, että sillä on vaikutusta hänen eläkkeeseensä. Eläke jätetään lepäämään, jos henkilöllä on mahdollisuus ansaita palkkatyössä yli 687,74 euroa kuukaudessa. (Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä annetun lain muuttamisesta (1189/2010).

Avotyötoiminta on tavallisilla työpaikoilla tapahtuvaa työtoimintaa. Avotyötoiminta voidaan nähdä välivaiheena, työharjoittelutyypisenä määräaikaisena toimintana, jonka tavoitteena on palkkatyöhön siirtyminen. Avotyötoiminta on perusteltua ainoastaan silloin, kun tuettu työ ei sovellu. Avotyöntekijä saa tukea avotyönohjaajalta sekä työpaikan lähihenkilöltä. Avotyötoiminta järjestetään kehitysvammaisten erityishuoltolain tai sosiaalihuoltolain perusteella ja siihen osallistuvat ihmiset ovat huoltosuhteessa työtoiminnan järjestäjään. Kyse ei ole siis työsuhteisesta työstä.

Työaika sovitellaan tehtävän työn, työntekijän voimavarojen ja työnantajan tarpeiden mukaisesti. Avotyöntekijä voi olla osan viikosta työssä ja osan työ- tai toimintakeskuksessa. Avotyöntekijät toimivat erilaisissa avustavissa tehtävissä muun muassa kiinteistöhuollon, kaupan-, keittiö- ja siivousalan tehtävissä sekä avustavissa hoivatehtävissä päiväkodeissa ja vanhustenhuollossa. Avotyötoimintaa voidaan toteuttaa myös pienryhmissä työnohjaajan johdolla.

Avotyöhön osallistuvan henkilön toimeentulo koostuu työkyvyttömyyseläkkeestä ja työtoiminnasta maksettavasta työosuusrahasta, joka on tuloverolain mukaan avustusta, jolla tuetaan henkilön hoitoa, kuntoutumista tai yhteiskuntaan sopeutumista. Työosuusraha ei ole siis palkka tehdystä työstä. Työosuusrahan maksaa työ- tai toimintakeskus. Työnantaja maksaa usein korvauksen työ- tai toimintakeskukselle avotyöntekijän työpanoksesta.

Työtoiminta järjestetään usein työ- tai toimintakeskuksessa ja se on tarkoitettu henkilöille, joilla ei vielä ole edellytyksiä työsuhteeseen työhön. Työtoiminta on hyvä työtaitojen ja työelämän pelisääntöjen harjoittelupaikka. Toimintaan osallistuminen tarjoaa kehitysvammaisille henkilöille mahdollisuuden erilaisiin ihmissuhteisiin ja uusien taitojen oppimiseen.

Työtoimintaa järjestetään kehitysvammaisten erityishuoltolain tai sosiaalihuoltolain perusteella ja siihen osallistuvat ihmiset ovat huoltosuhteessa työtoiminnan järjestäjään. Työtoimintaan osallistuvan henkilön toimeentulo muodostuu samoin kuin avotyöntekijän toimeentulo työkyvyttömyyseläkkeestä ja työosuusrahasta.

Päivätoiminta on tarkoitettu vaikeimmin vammaisille henkilöille, jotka eivät pysty osallistumaan työtoimintaan. Se on tavoitteellista toimintaa, jolla vahvistetaan omatoimista arkielämästä selviytymistä ja edistetään sosiaalista kanssakäymistä. Sen tarkoituksena on asiakkaan arjen rytmittäminen ja toimintakyvyn ylläpitäminen. Toiminta voi sisältää monimuotoista arkipäivän askareisiin ja harrastuksiin liittyvää toimintaa kuten luovaa toimintaa, ruoanlaittoa ja liikuntaa. Päivätoimintaan voi osallistua kokoaikaisesti tai oman voinnin ja kykyjen mukaan osa-aikaisesti. Toiminta perustuu asiakas- ja huoltosuhteeseen, kuten työtoimintakin. Päivätoimintaan osallistumisesta voidaan maksaa ahkeruusrahaa.

MINUN TYÖHIS
Työelämään
valmentautumissuunnitelma

MINUN TYÖHIS

Työelämään valmentautumissuunnitelma

- Valmentava II:n opintojen tavoitteellinen työelämään valmentautumissuunnitelma (liitettävissä hojks:iin, palvelusuunnitelmaan jne.)
- Siirtymävaiheen suunnitelma saattaen vaihdettuna valmentava II:sen opinnoissa.

Nimi: _____

Pvm: __ / __ 20__

Valmentautumissuunnitelman laatijat: _____

Työelämään valmentautumissuunnitelma

Taustaa:

1. Minä työntekijänä

Lähtötilanne:

Tavoitteet ja menetelmät:

2. Työyhteisön säännöt ja jäsenyys

Lähtötilanne:

Tavoitteet ja menetelmät:

3. Työturvallisuus

Lähtötilanne:

Tavoitteet ja menetelmät:

4. Erilaisiin työtapoihin tutustuminen

Lähtötilanne:

Tavoitteet ja menetelmät:

5. Työssä oppiminen

Lähtötilanne:

Tavoitteet ja menetelmät:

